

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

297

Rola podmiotów sektora publicznego, gospodarstw domowych i przedsiębiorstw w kreowaniu i wspieraniu zrównoważonego rozwoju

Redaktorzy naukowi

Jacek Adamek

Teresa Orzeszko

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2013

Redaktor Wydawnictwa: Dorota Pitulec

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Barbara Cibis

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się

na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie

wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Wrocław 2013

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-334-2

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Bartosz Bartniczak: Pomoc publiczna jako instrument wspierający ochronę środowiska w Polsce.....	13
Szymon Bryndziak: Wybrane preferencyjne rozwiązania w podatku dochodowym od osób fizycznych a nierówności społeczne.....	23
Dorota Burzyńska: Bariery implementacji koncepcji budżetu zadaniowego w jednostkach samorządu terytorialnego.....	32
Anna Doś: Analiza skłonności mieszkańców województwa śląskiego do ponoszenia kosztów ograniczenia zużycia zasobów naturalnych.....	41
Justyna Dyduch: Wpływ przychodów ze sprzedaży praw majątkowych wynikających ze świadectw pochodzenia energii na sytuację finansową wybranych przedsiębiorstw	51
Krzysztof Dziadek: Rola ewaluacji w dystrybucji środków pomocowych z Unii Europejskiej.....	62
Aleksandra Ferens: Rachunkowość jako system pomiaru dokonań jednostki gospodarczej w środowisku przyrodniczym.....	72
Joanna Florek, Dorota Czerwińska-Kayzer: Zróżnicowanie kosztów pracy w Polsce i krajach Unii Europejskiej w warunkach zrównoważonego rozwoju.....	83
Katarzyna Goldman: Analiza płynności finansowej z uwzględnieniem strategii dochód–ryzyko.....	92
Wojciech Hasik: Wartość godziwa w kontekście zrównoważonego rozwoju.	102
Beata Iwasieczko: Ład korporacyjny w warunkach zrównoważonego wzrostu a rachunkowość.....	109
Wiesław Janik: Polityka klimatyczna UE jako czynnik kosztotwórczy produkcji energii elektrycznej	118
Angelika Kaczmarczyk: Mała przedsiębiorczość a jednostki samorządu terytorialnego	127
Anna Katola: Rola samorządu terytorialnego w zrównoważonym rozwoju obszarów wiejskich.....	136
Dariusz Kielczewski: Zielone zamówienia publiczne jako przejaw działań finansowych sektora publicznego na rzecz zrównoważonego rozwoju	147
Anna Kobialka, Elżbieta Kołodziej: Wpływ polityki podatkowej gmin na rozwój regionu na przykładzie województwa lubelskiego.....	156
Joanna Koczar: Społeczna odpowiedzialność biznesu a rosyjskie społeczeństwo	166

Bożena Kolosowska, Agnieszka Huterska: Wpływ działań społecznie odpowiedzialnych na redukcję kosztów operacyjnych na przykładzie wybranych spółek giełdowych należących do RESPECT Index	176
Dariusz Kotarski: Zrównoważony rozwój uzdrowiska a realizacja funkcji zaspokajania potrzeb zdrowotnych	186
Barbara Kryk: Analiza kosztów i korzyści w ocenie efektywności ekologicznej i społecznej.....	195
Alina Kulczyk-Dynowska: Inwestycje infrastrukturalne Karkonoskiego Parku Narodowego a zrównoważony rozwój obszaru.....	205
Agnieszka Lorek: Finansowanie gospodarki odpadami komunalnymi	215
Dorota Michalak: Zarządzanie ryzykiem pogodowym w przedsiębiorstwach regionu łódzkiego na przykładzie branży budowlanej. Analiza dostępnych instrumentów zabezpieczających.....	224
Monika Myszowska: Nierówności społeczne a ulgi w polskim systemie podatkowym – przykład ulgi na wychowanie dzieci w podatku dochodowym od osób fizycznych	234
Marek Ossowski: Idea ośrodków odpowiedzialności a społeczna odpowiedzialność podmiotów gospodarczych.....	243
Katarzyna Piotrowska: Innowacje a rachunkowość.....	254
Marta Postuła: Korekta fiskalna narzędziem utrzymywania finansów publicznych w równowadze.....	263
Michał Ptak: Metody internalizacji kosztów zewnętrznych związanych z emisją gazów cieplarnianych.....	273
Paulina Sławińska: Wpływ ulg podatkowych na pogłębienie nierówności społecznych w Polsce	282
Ewa Spigarska: Świadomość społeczna mieszkańców w zakresie gospodarki odpadami na przykładzie wspólnot mieszkaniowych.....	290
Katarzyna Strzała-Osuch, Olexandr Petushyn'sky: Społeczno-ekonomiczno-środowiskowe koszty i korzyści wydobywania gazu łupkowego w Polsce na tle doświadczeń amerykańskich	300
Piotr Szczypa: Strategiczna karta wyników jako narzędzie rachunkowości społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstwa – aspekty proekologiczne.....	310
Magdalena Ślebocka, Aneta Tylman: Pojęcia zrównoważonego rozwoju i równoważenia rozwoju dla potrzeb finansowania przez jednostki samorządu terytorialnego województwa łódzkiego	319
Damian Walczak: Środki z UE w gospodarstwach rolnych jako element strategii zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich w Polsce	328
Joanna Wieczorek: Rachunek kosztów działań usług medycznych jako podstawa wyboru efektywnych kontraktów.....	337
Stanisław Wieteska: Realizacja idei zrównoważonego rozwoju w zakresie gospodarki odpadami w Polsce w latach 2000-2011	347

Jolanta Wiśniewska: Badanie sprawozdań finansowych małych i średnich przedsiębiorstw	358
Izabela Witzak: Znaczenie strategii zarządzania kapitałem obrotowym firmy	368
Wojciech Zbaraszewski: Finansowanie obszarów chronionych w Federacji Rosyjskiej	378
Dagmara K. Zuzek: Teoria a praktyka wobec koncepcji społecznej odpowiedzialności biznesu małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce.....	387

Summaries

Bartosz Bartniczak: State aid as an instrument supporting environmental protection in Poland	22
Szymon Bryndziak: Selected tax expenditures in personal income tax in the context of social inequalities	31
Dorota Burzyńska: Barriers of implementing the concept of performance budget in local government units	40
Anna Doś: Analysis of Silesia inhabitants propensity to bear the costs of limiting natural resources exploitation.....	50
Justyna Dyduch: Influence of revenues from sales of energy certificates on the financial situation of selected enterprises.....	61
Krzysztof Dziadek: The role of evaluation in the distribution of EU funds... ..	71
Aleksandra Ferens: Accounting as a system for measuring achievements of business entity in natural environment.....	82
Joanna Florek, Dorota Czerwińska-Kayzer: The diversification of labour costs in Poland and the European Union in the conditions of sustainable development.....	91
Katarzyna Goldmann: Financial liquidity analysis including risk-return strategy	101
Wojciech Hasik: Fair value in the context of sustainable development	108
Beata Iwasieczko: Corporate governance in terms of sustainable growth and accounting.....	117
Wiesław Janik: Climate policy of the European Union as a cost-generating factor in electricity production	126
Angelika Kaczmarczyk: Small enterprises and local government	135
Anna Katola: The role of local government in the sustainable development of rural areas	146
Dariusz Kielczewski: Green public procurement as a manifestation of financial activities of public sector for sustainable development.....	155
Anna Kobiółka, Elżbieta Kołodziej: Impact of communes fiscal policy on regional development basing upon Lublin Voivodeship.....	165

Joanna Koczar: Corporate social responsibility versus Russian society.....	175
Bożena Kołosowska, Agnieszka Huterska: The influence of socially responsible actions on reduction of operational costs performed by selected public limited companies listed on the RESPECT Index	185
Dariusz Kotarski: Sustainable development of spas and a function of meeting health needs	194
Barbara Kryk: Cost-Benefit Analysis in the assessment of the environmental and social effectiveness	204
Alina Kulczyk-Dynowska: Infrastructural investments of the Karkonosze National Park vs. sustainable development of the area.....	214
Agnieszka Lorek: Financing of municipal waste system	223
Dorota Michalak: Weather risk management in companies in Łódź region as an example of the construction industry. An analysis of available hedging instruments	232
Monika Myszowska: Social inequalities and the reliefs in the Polish tax system – example of child-rearing allowance in personal income tax.....	242
Marek Ossowski: Idea of responsibility centers vs. corporate social responsibility	253
Katarzyna Piotrowska: Innovation and accounting	262
Marta Postuła: Fiscal adjustment as a tool for public finance balance maintenance.....	272
Michał Ptak: Measures for internalizing external costs of greenhouse gas emissions.....	281
Paulina Sławińska: Impact of tax reliefs on deepening of social inequalities in Poland	289
Ewa Spigarska: The citizens' public awareness of waste management on the example of housing associations.....	299
Katarzyna Strzala-Osuch, Olexandr Petushyns'ky: Socio-economic and environmental costs and benefits of shale gas extraction in the context of American experience.....	308
Piotr Szczypa: Balanced Scorecard as a corporate social responsibility accountancy tool – proecological aspects.....	318
Magdalena Ślebocka, Aneta Tylman: The concepts of sustainable development and balancing of development for financing needs by local authorities of Łódź Voivodeship.....	327
Damian Walczak: European Union funds in farms as an important element of sustainable development of rural areas in Poland	336
Joanna Wiczorek: Activity-Based Costing of medical services as a basis for choosing of effective medical contracts	346
Stanisław Wieteska: The implementation of sustainable development in the area of waste management in Poland in the years 2000-2011	357

Jolanta Wiśniewska: Research of small and medium enterprises financial reports	367
Izabela Witzak: The role of working capital policy management	377
Wojciech Zbaraszewski: Financing protected areas in Russia.....	386
Dagmara K. Zuzek: Theory and practice towards Corporate Social Responsibility of small and medium enterprises	395

Joanna Koczar

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

SPOŁECZNA ODPOWIEDZIALNOŚĆ BIZNESU A ROSYJSKIE SPOŁECZEŃSTWO

Streszczenie: Rosyjskie społeczeństwo nadal pozostaje społeczeństwem wielokulturowym, obciążonym bagażem doświadczeń socjalizmu. Znana od wielu lat na świecie koncepcja CSR od około dziesięciu lat, jak wskazują źródła, zaczęła rozwijać się również w Federacji Rosyjskiej (FR), prawnym następcy ZSRR, w którym państwo było głównym decydem w sprawach gospodarczych i społecznych. Celem tego artykułu jest udzielenie odpowiedzi na pytanie, jak rozumiane jest pojęcie „społecznej odpowiedzialności biznesu” w rosyjskim społeczeństwie. W artykule, jako metodę badawczą, zastosowano wnioskowanie dedukcyjne.

Słowa kluczowe: społeczna odpowiedzialność biznesu, Rosja, opinia społeczna.

1. Wstęp

„*Podły człowiek, ale dobroczyńca*” skonstruowali bohaterowie „Maski” A. Czecho-wa, wybacząc bogatemu przedsiębiorcy, znanemu zarówno ze skandali, jak i z działalności charytatywnej, jego niestosowne zachowanie. Ta satyra piętno-wała w 1884 r. społeczne przyzwolenie na naganne zachowania. Dzisiejsze społe-czeństwa nie są skłonne wybaczyć przedsiębiorstwom zachowań uważanych po-wszechnie za naganne. Oczekują również, że przedstawiciele biznesu będą działać w sposób etyczny i odpowiedzialny. Deklarują, że informacje o etycznych i prospo-łecznych zachowaniach mają wpływ na ich decyzje dotyczące zakupów (74% Bry-tyjczyków wypowiedziało się w ten sposób w badaniach przeprowadzonych w 2003 r. przez Ipsos MORI) oraz oczekują, że przedsiębiorstwa będą informowały o swoich działaniach społecznych (86% badanych) i akceptują, że przedsiębiorstwa będą uzy-skiwały korzyści z takiej działalności (59% respondentów) [*Ethical Companies...*].

Celem tego artykułu jest udzielenie odpowiedzi na pytanie, jak pojęcie „spo-łecznej odpowiedzialności biznesu” jest rozumiane w rosyjskim społeczeństwie. Analizie poddano rosyjskojęzyczną literaturę przedmiotu oraz dokonano przeglądu wyników badań prowadzonych w tym zakresie w Federacji Rosyjskiej (FR), stosu-jąc wnioskowanie dedukcyjne.

2. Początki rozwoju koncepcji CSR w Federacji Rosyjskiej

Wśród starszych definicji pojęcia społecznej odpowiedzialności biznesu w rosyjskojęzycznej literaturze można spotkać określenie, że jest to „system dobrowolnych wzajemnych powiązań między pracownikiem, pracodawcą i społeczeństwem, nastawiony na doskonalenie stosunków społecznych i pracowniczych, podtrzymanie społecznej stabilizacji w kolektywie i otoczeniu społecznym, rozwój społecznej i związanej z ochroną przyrody działalności na poziomie krajowym i międzynarodowym” [Кричевский, Гончаров 2006, s. 11].

Obecnie, definiując społeczną odpowiedzialność biznesu (CSR), autorzy, tak jak w innych krajach Europy, powołują się na standard ISO 26000. A zatem, rozumiane jest ono jako: „odpowiedzialność organizacji za wpływ jej decyzji i działalności na społeczeństwo i otaczające ją środowisko poprzez przejrzyste i etyczne zachowanie, które: przyczynia się do zrównoważonego rozwoju, włączając w to zdrowie i dobrobyt społeczeństwa, uwzględnia oczekiwania zainteresowanych stron, jest zgodne z mającym zastosowanie prawem i zgodne z międzynarodowymi normami zachowania, zostało wprowadzone w całej organizacji” [Standard ISO 26000]¹.

Jeśli w Polsce, jak zauważa E. Jastrzębska [2011, s. 12], przedrostek „społeczna” stanowiący element „społecznej odpowiedzialności biznesu” może wprowadzać w błąd, to w Rosji używane jest określenie „socjalna” (w tłum. socjalna, społeczna – w zależności od kontekstu), co z kolei przywodzić może na myśl działalność związaną jedynie ze świadczeniami na rzecz pracowników w postaci organizacji wypoczynku, pomocy rzeczowej, finansowej i innych tego typu działań (w polskich warunkach, co do zasady, w większości przypadków stanowiących obowiązek pracodawcy wynikający z przepisów prawa). Jak wskazują badania, jest to w wielu wypadkach pierwsze skojarzenie, jakie pojęcie „społeczna odpowiedzialność biznesu” wywołuje u badanych osób.

3. Wiodąca rola państwa we wprowadzaniu koncepcji CSR

W rosyjskojęzycznych źródłach podkreśla się, że rozwój społecznej odpowiedzialności biznesu nastąpił w Rosji w ciągu ostatnich dziesięciu lat. Jednak analiza literatury przedmiotu pozwala stwierdzić, że pojęcie to pojawiło się już wcześniej [Кричевский, Гончаров 2006, s. 23]. Koncepcji tej poświęcono również szereg spotkań i konferencji, wśród których można wymienić takie jak: „Społeczna odpowie-

¹ Porównaj z [Jastrzębska 2011, s. 12]: odpowiedzialność społeczna to „odpowiedzialność organizacji za wpływ jej decyzji i działań na społeczeństwo i środowisko, poprzez przejrzyste i etyczne zachowanie, które: przyczynia się do zrównoważonego rozwoju, włączając w to zdrowie i dobrobyt społeczeństwa, uwzględnia oczekiwania interesariuszy (osób lub grup, które są zainteresowane decyzjami lub działaniami organizacji), jest zgodne z mającym zastosowanie prawem i spójne z międzynarodowymi normami zachowania, jest wprowadzone w całej organizacji i praktykowane w jej działaniach w obrębie jej strefy wpływów.

działność biznesu. Sprawozdawczość korporacyjna – nowy czynnik wzajemnego oddziaływania biznesu i społeczeństwa” (2004 r.) czy okrągły stół „Społeczna odpowiedzialność korporacji: reklama czy nowość dla środków masowego przekazu” (2005 r.) [www.wciom.ru]. Przyczyn rozwoju CSR w Rosji upatruje się w swoistym „umiędzynarodowieniu” rosyjskiego biznesu, związanym z wejściem rosyjskich podmiotów gospodarczych na światowe i europejskie rynki, w dążeniu do ucywilizowania prowadzenia działalności gospodarczej i chęci ograniczenia niefinansowego ryzyka jej prowadzenia [Корпоративная социальная... 2011, s. 6].

Można zaryzykować stwierdzenie, że rozwój CSR (*Corporate Social Responsibility*) stał się naturalną kontynuacją innych zmian, które miały miejsce w FR po rozpadzie ZSRR.

Jak wskazują źródła, od samego początku wprowadzanie koncepcji CSR w FR było i jest nadal uwarunkowane wiodącą rolą państwa w tej dziedzinie. Autorzy podkreślają, że w warunkach rosyjskich to właśnie państwo, ich zdaniem, zawsze spełniało kierowniczą rolę we wdrażaniu postępowych, zarówno społecznych, jak i ekonomicznych zmian. Uważają, że bez państwa, jako gwaranta podstawowych praw człowieka i obywatela uwzględniających realizację praw pracowników oraz efektywność realizacji stosunków społeczno-ekonomicznych, rozwój społecznej odpowiedzialności biznesu byłby niemożliwy. Podkreślają wręcz, że tylko koordynacja ze strony państwa i opracowanie prawnych podstaw w zakresie CSR umożliwi integrację założeń CSR z praktyką gospodarczą [Кричевский, Гончаров 2006, s. 55].

Potwierdzeniem tej opinii są badania przeprowadzone w 2006 r. przez Wszechrosyjskie Centrum Badania Opinii Społecznej (WCBOS) pt. „Społeczna odpowiedzialność biznesu oczami Rosjan”². W tym badaniu poddano ocenie m.in. stosunek Rosjan do wiodącej roli państwa w zachęcaniu biznesu do ponoszenia społecznej odpowiedzialności. Prawie połowa badanych (48%) stwierdziła, że działalność społeczna jest działaniem podejmowanym dobrowolnie, którego nie wolno wymuszać. Nieco mniejsza grupa badanych (45%) przyznała państwu prawo, w przypadku konieczności, do zmuszania biznesu do rozwiązywania problemów społecznych w danej społeczności lub regionie. Praktycznie oznacza to przyznanie państwu przez społeczeństwo prawa do wymagania od podmiotów gospodarczych (szczególnie dużych) dodatkowych środków, nieprzewidzianych prawem podatkowym. Pogląd ten prezentowali głównie przedstawiciele starszych wiekowo grup i warstw społecznych o niskim poziomie życia. Grupa dobrze sytuowana oraz młodzież podtrzymała pogląd, że działalność społeczna biznesu powinna być całkowicie dobrowolna [Участие российского... 2006]. Taki podział wyników wydaje się potwierdzać wpływ poprzedniego systemu społeczno-gospodarczego na stosunek Rosjan do społecznej odpowiedzialności biznesu.

² Badanie zostało przeprowadzone w dniach od 17 do 18 czerwca 2006 r. w 46 regionach Federacji Rosyjskiej, w 153 punktach na grupie 1600 respondentów.

Respondentów pytano również o rolę państwa w aktywizacji biznesu do podejmowania społecznych działań i przedstawianiu przedstawicielom biznesu preferowanych form aktywności. Większość badanych zgodziła się z koniecznością zachęcania środowisk biznesowych przez państwo do prowadzenia działalności w społecznie odpowiedzialny sposób (65% respondentów). Jednocześnie stosunkowo duży odsetek badanych (28%) dopatrywał się możliwości nadużyć w systemie zachęt stosowanych przez państwo. W przytaczanym artykule podkreśla się, że jest to zrozumiałe w świetle faktu, że za główną przeszkodę w rozwoju idei społecznej odpowiedzialności biznesu respondenci uznali korupcję i bariery biurokratyczne [Участие российского... 2006]. Jednocześnie warto zwrócić uwagę na to, że istnienie systemu państwowych zachęt, służącego rozwijaniu społecznej odpowiedzialności biznesu, za celowe uważają najróżniejsze grupy społeczne, niezależnie od wieku i poziomu życia (poza grupą znajdującą się poniżej minimum socjalnego – w tej grupie osób obawy przed zagrożeniami, jakie może ze sobą nieść system zachęt ze strony państwa przeważają nad rozumieniem konieczności podtrzymywania rozwoju społecznych inicjatyw ze strony biznesu) [Участие российского... 2006].

W 2006 r. badania dotyczące społecznej odpowiedzialności biznesu przeprowadziła również gazeta „Komsomolskaja prawda”. Na pytanie, czy państwo powinno regulować społeczną odpowiedzialność biznesu i jej raportowanie, odpowiedzi twierdzącej udzieliło 64% badanych, a przeczącej 35%. Na pytanie, kto powinien kontrolować działalność społeczną przedsiębiorstw, 45% badanych wskazało państwo, 36% stwierdziło, że nikt, bo jest to prywatna sprawa właścicieli przedsiębiorstw, a 18% wskazało organizacje społeczne. Dodatkowo 69% badanych potwierdziło, że przedsiębiorstwa społecznie odpowiedzialne powinny otrzymywać ulgi podatkowe (31% badanych było przeciwnych takiemu rozwiązaniu) [О спонсорстве... 2006].

Wyniki badań potwierdzające, że Rosjanie wskazują na państwo jako na główny „stymulator” rozwoju koncepcji CSR oraz to, że społeczeństwo chciałoby dalszego zbliżenia państwa i biznesu, mogą budzić zdziwienie w świetle wszechobecnej korupcji. Warto podkreślić, że Rosja, według corocznych badań przeprowadzanych np. przez Wszechrosyjskie Antykorupcyjne Stowarzyszenie „Czyste ręce”, jest krajem, w którym w 2011 r. 52,6 % PKB powstało w szarej strefie (w stosunku do 2008 r. jest to wzrost o ponad 18%) [Годовой отчет „Коррупция... 2012], a średnia wartość wręczanych łapówek do dnia dzisiejszego wzrosła ponad trzydziestokrotnie od 2008 r. (od roku, co należy podkreślić, w którym zaczęło obowiązywać prawo antykorupcyjne [Федеральный закон, N 273-ФЗ]). W takiej sytuacji dalsze zbliżanie państwa i biznesu powinno raczej budzić sprzeciw społeczeństwa.

4. Oczekiwania społeczne a społeczna odpowiedzialność biznesu

W cytowanych badaniach WCBOS z 2006 r. 42% respondentów określiło rosyjski biznes jako „nieodpowiedzialny”. Z drugiej strony badanie wykazało, że większość osób rozumie, że to właśnie prywatni przedsiębiorcy wytwarzają większość potrzeb-

nych do życia wyrobów i usług, i że nadzieja na poprawę społeczno-ekonomicznej sytuacji w Rosji jest związana z prywatnymi przedsiębiorcami [www.wciom.ru].

Zwraca jednak uwagę fakt, że prawie połowa badanych (48%) była przekonana, że rosyjskie przedsiębiorstwa powinny przede wszystkim zajmować się podwyższaniem swojej efektywności ekonomicznej i sumiennie płacić podatki, a problemami społecznymi powinno zajmować się państwo. Natomiast 44% badanych prezentowało przeciwny punkt widzenia, zgodnie z którym przedsiębiorstwa powinny w aktywny sposób uczestniczyć w realizacji krajowych programów społecznych, nawet jeśli miałyby to oznaczać obniżenie ich efektywności. To również może świadczyć o przypisywaniu przez Rosjan środowisku przedsiębiorców raczej podległej (w stosunku do państwa) niż wiodącej roli w rozwiązywaniu problemów społecznych. Dodatkowo w artykule podkreśla się, że prezentowany punkt widzenia, dotyczący konieczności uczestnictwa środowiska przedsiębiorców w rozwiązywaniu problemów społecznych jest swoistą rekompensatą za powszechne przekonanie, że biznesmeni i tak nie płacą wszystkich przewidzianych w prawie podatków, jak również nie realizują zobowiązań, zatem nie jest „grzechem” żądać od nich czegoś dodatkowego [Участие российского... 2006].

Największą grupę wśród badanych, która uważa za priorytet podwyższanie efektywności, stanowi młodzież, osoby dobrze sytuowane oraz osoby, które mają bezpośredni związek z biznesem (74% badanych zajmujących się prowadzeniem indywidualnej działalności gospodarczej uważa, że podwyższenie efektywności stanowi pierwszoplanowe zadanie biznesu). W wielu wypadkach takie niejednoznaczne podejście do uczestnictwa przedsiębiorców w realizacji projektów społecznych jest związane ze zrozumieniem faktu, że realizacja programów społecznych wiąże się z wycofaniem z obrotu gospodarczego części środków, co z kolei dla osób znających finansowe i organizacyjne problemy związane z przedsiębiorczością, prowadzących taką działalność, jest przeszkodą nie do pokonania w ich sytuacji finansowej.

Ta sytuacja finansowa małych podmiotów gospodarczych ma szczególne znaczenie w świetle innych postawionych w badaniu pytań. Prawie połowa badanych (48%) uważała, że ciężar społecznej odpowiedzialności powinien spoczywać wyłącznie na dużych podmiotach gospodarczych, natomiast 44% badanych było zdania, że społeczna odpowiedzialność biznesu powinna być z założenia powszechna, i twierdziło, że obowiązki społeczne powinny obciążać wszystkie prywatne przedsiębiorstwa i przedsiębiorców, niezależnie od poziomu ich zyskowności. W wyniku badania respondentów będących indywidualnymi przedsiębiorcami wykazano, że to oni przede wszystkim są tymi, którzy chcieliby przesunąć ciężar społecznej odpowiedzialności biznesu w stronę dużych przedstawicieli biznesu (tak uważało 82% badanych).

Badania wykazały również, że z jednej strony społeczeństwo widzi silny związek między państwem a biznesem w podejmowaniu działań społecznych, a z drugiej uważa, że w związku z tym państwo stanowi główną przeszkodę dla rozwoju społecznej odpowiedzialności biznesu ze względu na swoje biurokratyczne przy-

zwyczajenia oraz panującą w nim korupcję (taką opinię wyraziło 35% respondentów). Jako drugi czynnik hamujący rozwój społecznej odpowiedzialności biznesu respondenci wskazali cechy osobiste biznesmenów – egoizm i skąpstwo (29%). Takie czynniki, jak: niedostateczna dochodowość przedsiębiorstw, brak podstaw prawnych do prowadzenia działalności społecznej i brak systemu zachęt ze strony państwa, wskazywane były zdecydowanie rzadziej. W podsumowaniu badań podkreślono, że wzajemne oddziaływanie biznesu, państwa (władzy) i społeczeństwa jest przyjmowane przez społeczeństwo jako oddziaływanie o konwencjonalnym charakterze, przy założeniu, że wszystkie strony realizują wzajemne zobowiązania. Wymagania stawiane biznesowi przez państwo (władzę) i społeczeństwo muszą być podbudowane stworzeniem w społeczeństwie przyjaznych, społecznych i ekonomicznych warunków do rozwoju przedsiębiorstw [Участие российского... 2006].

Podsumowując, cytowane badania pokazują z jednej strony, że stosunek Rosjan do koncepcji CSR miał charakter niejednoznaczny, z drugiej, że oczekiwania społeczne w stosunku do tej koncepcji stosunkowo szybko się ukształtowały. Jeśli wziąć pod uwagę, że w badaniu stwierdzono również niską ocenę poziomu istniejącej odpowiedzialności społecznej biznesu dokonaną przez społeczeństwo, można stwierdzić, że od początku postawa społeczna wobec CSR nabrała stosunkowo rozszerzonego charakteru.

W 2007 r. podczas podobnego badania przeprowadzonego przez WCBOP zapytano Rosjan o to, co, ich zdaniem, charakteryzuje przedsiębiorstwa społecznie odpowiedzialne. Respondenci wymienili: wypłacanie pensji i odprowadzanie podatków (54,7%), wytwarzanie produktów wysokiej jakości (41,7%), troskę o pracowników, przyznawanie im ulg i gwarancji (28,9%), działalność charytatywną (12,5%), udział w rozwiązywaniu problemów społecznych miasta (12,1%), prowadzenie działalności z uwzględnieniem potrzeb miejscowej społeczności (10,2%) [Социальная... 2007].

Jak wynika z badań, społeczeństwo nie zawsze rozumie społeczną odpowiedzialność biznesu jako dodatkowy wkład w rozwój społeczeństwa. Jednocześnie 72,3% badanych uważa, że ich potencjalny pracodawca nie powinien w negatywny sposób wpływać na ekologię, a 55,2% badanych uważa, że ich pracodawca powinien zajmować się działalnością charytatywną. Z drugiej strony eksperci wskazują, że nie jest wykluczone, że w przypadku wyboru między podjęciem przez przedsiębiorstwo działań proekologicznych a podwyższeniem pensji Rosjanie wybraliby to drugie rozwiązanie [Социальная... 2007]. Warto zwrócić uwagę na to, że brak negatywnego wpływu nie jest jednoznaczny z podejmowaniem aktywnych działań w zakresie ekologii. Natomiast wywiązywanie się z obowiązków podatkowych świadczy nie tyle o społecznej odpowiedzialności, ile o rozumieniu konsekwencji płynących z prawa podatkowego.

5. Koncepcja CSR a przedstawiciele biznesu

Badanie przeprowadzone przez WCBOP w 2009 r. wśród 1200 właścicieli przedsiębiorstw i menedżerów wyższego szczebla prywatnych spółek wykazało, że samoocena realizacji społecznej odpowiedzialności biznesu wśród badanych nie jest wysoka (3,31 pkt na 7 możliwych). Większość respondentów (64%) w ciągu ostatniego roku wzięło udział w różnych społecznych działaniach w regionie swojej działalności. Biznesmeni pytani o motywy swojego postępowania, wśród czynników, które skłoniły ich do wzięcia udziału w tych inicjatywach wymienili:

- przyjęcie się takiego postępowania w środowisku biznesowym (42%),
- obawy, że w przypadku odmowy uczestnictwa w takiego rodzaju programach narażą się na sankcje ze strony władz (30%),
- przekonanie o konieczności pomocy tym warstwom społecznym, które same nie mogą sobie poradzić (29%),
- osobiste prośby o pomoc składane przez mera miasta lub przedstawiciele jego administracji (22%),
- osobiste prośby o pomoc składane przez gubernatora lub przedstawiciele jego administracji (10%) [Неэквивалентный... 2010].

Tylko 36% badanych przedstawiciele biznesu przyznało, że w ciągu ostatniego roku nie udzieliło żadnej pomocy miejscowym ani regionalnym władzom w realizacji społecznych potrzeb w regionie swojej działalności.

Przedstawiciele biznesu oceniali również poziom społecznej odpowiedzialności biznesu. Większość oceniła ją nisko (55% badanych), a tylko 17% uznało, że poziom ten jest wysoki. Średnia nota, jak już wspomniano, wyniosła 3,31 (1 – oznaczało bardzo niski poziom społecznej odpowiedzialności biznesu, 7 – bardzo wysoki). W świetle badań przeprowadzonych w poprzednich latach można zauważyć tendencję wzrostową w ocenach (w roku 2007 ocena ta wyniosła 3,02 pkt, a w roku 2008 – 3,13 pkt). Wspomniane badanie wykazało, że 64% badanych przedsiębiorców w ciągu ostatniego roku podjęło chociaż jedno działanie mające na celu pomoc miejscowym władzom w społecznym rozwoju regionu. Wśród działań tych najczęściej wymieniane były: sprzątanie i obsadzanie zielenią terenów miejskich wokół przedsiębiorstwa, remonty i rekonstrukcje obiektów znajdujących się na tym terenie oraz działania związane z realizacją programów socjalnych dla swoich pracowników [Неэквивалентный... 2010]. Pełne wyniki badania dotyczącego rodzajów pomocy świadczonej w ramach realizacji koncepcji CSR przez przedsiębiorstwa zaprezentowano w tab. 1.

Początek 2010 r. przyniósł w FR spadek zaufania społeczeństwa do przedstawicieli biznesu o 10%. Według badań 45% Rosjan uznało, że biznesmeni zgromadzili swój kapitał dzięki machinacjom, 10% – że dzięki łapówkom, a tylko 7% badanych przyznaje, że dzięki osobistym zdolnościom. L. Salnikova podkreśla, że również zachodni biznesmeni wciąż postrzegają rosyjskie przedsiębiorstwa jako nietransparentne, o wątpliwej reputacji i na swój sposób zamknięte. W dodatku badanie prze-

Tabela 1. Rodzaje działań podejmowanych przez przedsiębiorstwa w ramach realizacji koncepcji CSR w rosyjskiej praktyce gospodarczej

Lp.	Rodzaj pomocy	Odpowiedź (w %)
1	Sprzątanie, obsadzanie zielenią oraz remonty i rekonstrukcje obiektów znajdujących się w przestrzeni miejskiej, w najbliższym otoczeniu przedsiębiorstwa	30
2	Programy socjalne dla własnych pracowników danego przedsiębiorstwa	27
3	Inna pomoc dla konkretnych szkół, szpitali, domów dziecka i innych społecznych instytucji (nie będących na utrzymaniu przedsiębiorstwa*)	25
4	Pomoc dla weteranów, inwalidów i innych społecznie upośledzonych osób które są obecnie lub były wcześniej związane z danym podmiotem	23
5	Utrzymanie (w tym remonty i rekonstrukcje) obiektów socjalnych i mieszkalnych będących na utrzymaniu przedsiębiorstwa	16
6	Pomoc dla weteranów, inwalidów, sierot i innych społecznie upośledzonych osób, które nigdy nie były związane z danym przedsiębiorstwem	16
7	Współpraca w organizacji regionalnych projektów zatrudniania bezrobotnych (włączając w to czasowe zatrudnienie)	15
8	Sponsoring regionalnych/miejskich projektów w postaci przekazania środków pieniężnych na rachunki bankowe wskazane przez miejscowe władze	15
9	Finansowanie przedsięwzięć mających na celu uzdrowienie sytuacji ekologicznej w danym regionie lub mieście	11
10	Budowa mieszkań i innych obiektów socjalnych na potrzeby pracowników danego przedsiębiorstwa	8
11	Finansowanie obiektów socjalnych i mieszkalnych będących na utrzymaniu przedsiębiorstwa	7
12	Dostarczanie ciepła i energii elektrycznej obiektom będącym własnością miejscowych i regionalnych władz	6
13	Realizacja wspólnie z miejscowymi lub regionalnymi władzami komercyjnych projektów w sferze socjalnej (budowa obiektów mieszkalnych, rozwój infrastruktury itp.)	6
14	Nie, nie świadczyliśmy takiej pomocy	29
15	Trudno powiedzieć	7

*Sformułowanie użyte odnośnie do obiektów socjalnych (i innych) będących (lub nie) „na utrzymaniu” przedsiębiorstw może być niezrozumiałe. W ZSRR funkcjonowało swoiste „przypisanie” różnego rodzaju socjalnych obiektów (stanowiących majątek państwa) do przedsiębiorstw, co wcale nie musiało oznaczać de facto ich własności (funkcjonowało określenie „bycia w bilansie”, co oznaczało utrzymywanie danego obiektu przez przedsiębiorstwo). W momencie przekształceń własnościowych przedsiębiorstwa otrzymywały (lub nie) zgodę, aby taki majątek wykupić i stać się jego właścicielem. W niektórych przypadkach takie przekształcenia jeszcze się nie odbyły. Na tym tle pojawia się pytanie, czy można takie utrzymywanie majątku uznać za rodzaj nie do końca dobrowolnej, ale jednak społecznej odpowiedzialności biznesu?

Źródło: [Неэквивалентный... 2010].

prorowadzone przez badaczkę wśród studentów MBA jednej z wiodących rosyjskich uczelni wykazało, że nikt z młodych menadżerów nie odpowiedział na pytanie „co to jest CSR?” [Сальникова 2010]. W tej sytuacji można mieć uzasadnione wątpliwo-

ści dotyczące tego, czy rzeczywiście koncepcja CSR wpisana się w działalność rosyjskich przedsiębiorstw i czy jest w pełni rozumiana w społeczeństwie.

6. Podsumowanie

Można stwierdzić, że mimo upływu lat pojęcie społecznej odpowiedzialności biznesu jest wśród Rosjan często błędnie rozumiane. Zarówno przedsiębiorcom, jak i społeczeństwu trudno jest zrozumieć i uznać, że społeczna odpowiedzialność biznesu polega na wniesieniu przez podmioty gospodarcze dodatkowego wkładu w rozwój społeczeństwa. Dodatkowo powszechne jest przekonanie, że to państwo powinno samo zajmować się realizacją koncepcji CSR, a jeśli nie, to odgrywać w podtrzymywaniu tych działań wiodącą rolę, a nawet do nich zmuszać.

Działania postrzegane przez przedsiębiorstwa jako realizacja przez nie koncepcji CSR są skierowane głównie na pracowników i osoby wcześniej związane z danym podmiotem lub zmierzają do wizualnej poprawy otoczenia danego podmiotu. To oraz częstotliwość tych działań skłania do stwierdzenia, że są one nie tyle wpisane w długofalową strategię podmiotu, ile podejmowane z obawy przed konsekwencjami ze strony władzy lub z chęci spełniania osobistych próśb jej przedstawicieli. Budzi to uzasadnione wątpliwości co do faktycznej, społecznej odpowiedzialności biznesu.

Można również zaryzykować stwierdzenie, że na sposób rozumienia i realizacji koncepcji CSR w Federacji Rosyjskiej mają wpływ doświadczenia wyniesione z poprzedniego systemu społeczno-gospodarczego.

Literatura

- Ethical Companies*, <http://www.ipsos-mori.com/researchpublications/researcharchive/849/Ethical-Companies.aspx>, 12.03.2013.
- Федеральный закон "О противодействии коррупции" от 25.12.2008, Н 273-ФЗ.
- Годовой отчёт „Коррупция в России:2011”, 26.03.2012, <http://advokats.me/novosti/novost556.html>, 17.03.2013.
- Jastrzębska E., *Wprowadzenie do koncepcji CSR i zrównoważonego rozwoju*, [w:] *Jak uczyć o społecznej odpowiedzialności i zrównoważonym rozwoju*, Forum Odpowiedzialnego Biznesu, Warszawa 2011.
- Корпоративная социальная ответственность, новая философия бизнеса, Внешэкономбанк, Москва 2011.
- Кричевский Н.А., Гончаров С.Ф., *Корпоративная социальная ответственность*, Москва 2006.
- Неэквивалентный обмен: социальная ответственность бизнеса и его признание российским обществом, 16.06.2010, <http://wciom.ru/index.php?id=459&uid=13587>, 04.03.2013.
- О спонсорстве, благотворительности и социальной ответственности российского бизнеса, 03.10.2006, <http://wciom.ru/index.php?id=266&uid=3317>, 12.03.2013.
- Сальникова Л., *Полюбить богатого...*, 2010, www.profile.ru/items_29791, 01.02.2013.
- Социальная безответственность, 12.07.2007, <http://wciom.ru/index.php?id=266&uid=8521>, 10.03.2013.

Standard ISO 26000, za: Корпоративная социальная ответственность, новая философия бизнеса, Внеш российского бизнеса экономбанк, Москва 2011.

Участие российского бизнеса в реализации национальных социальных программ: оценки и ожидания россиян, 16.10.2006, <http://wciom.ru/index.php?id=266&uid=3417>ого бизнеса в, 01.03.2013.

www.wciom.ru, 28.02-12.03.2012.

CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY VERSUS RUSSIAN SOCIETY

Summary: Russian society still remains multicultural, burdened with the experience of socialism. As indicated by the sources the CSR concept, known worldwide for many years, started to develop about ten years ago also in the Russian Federation (RF), the legal successor of the USSR, i.e. the state which for years was the main decision maker on economic and social issues. The objective of this paper is to answer the question how the notion of "corporate social responsibility" is understood in the Russian society. The research methodology used in this article is based on deductive inference.

Keywords: CSR, Russia, social opinion.